

Matěj Bílý: Varšavská smlouva. Počátky a krize, Praha 2011, 228 stran rkp.

Matěj Bílý předkládá práci k tématu, které je v současnosti v centru zájmu řady historiků a specialistů na bezpečnostní otázky u nás i v zahraničí. Vychází přitom ze své diplomové práce obhájené v roce 2010. Dějiny Varšavské smlouvy byly až do poměrně nedávné doby sice záležitostí badatelsky velmi přitažlivou, vzhledem k absenci (nepřístupnosti) nezbytných primárních pramenů se však příslušná pojednání z pera západních sovětologů opírala převážně o výpovědi přeběhlíků a o dostupnou literaturu východoevropské provenience. Teprve v devadesátých letech minulého století bylo možné zahájit seriózní historický výzkum. Přes pokroky dosažené týmem profesora Mastného není problematika Varšavské smlouvy stále uspokojivě zpracována a také v interpretační rovině zůstává otevřen nemalý prostor pro nové přístupy. Lze proto jen přivítat pokus Matěje Bílého zacelit alespoň některé mezery v dějinách této aliance.

Autor v práci rozdělené do devíti kapitol postupuje důsledně chronologicky. Staví především na českých archivech, které poměrně důkladně vytěžil. Současně se opírá o v zahraničí vydané prameny cizí provenience a o odbornou literaturu. Správně konstatuje, že dodnes v podstatě neexistují souborné dějiny paktu. Bílý tak ve své práci předkládá první komplexnější podání prvních patnácti let jeho existence.

Výsledek Bílého úsilí považuji za hodnotný. Podává skutečně celistvé dějiny Varšavské smlouvy ve sledovaném období, samozřejmě s jistým důrazem na postoje československého politického a vojenského vedení. Tato skutečnost však nesnižuje kvalitu předkládané rigorózní práce. Nejde totiž o jednostranné vyzdvihování postojů Prahy, autor věnuje odpovídající pozornost politice Moskvy a dalších členských států. Za zajímavé

považuji autorovo zjištění, že zájem na založení paktu neprojevovala zpočátku ani tak Moskva, jako ČSR, PLR a NDR (s. 17). Za přínosná považuji také autorova zjištění o přístupu československého vedení k uvažované reformě struktury aliance ve druhé polovině 60. let, které podobně jako některé další sovětské satelity začalo postupně zdůrazňovat zájem na svém rovnoprávnějším postavení vůči SSSR.

Bílý se dopustil jen několika nepříliš významných pochybení či diskutabilních tvrzení. Domnívám se, že vztahy mezi SSSR a jeho satelity považuje za příliš jednostranně určené postojem Moskvy k jejich vnitropolitickému vývoji. Šlo jistě o zásadní faktor působící na politiku SSSR ve východní Evropě, pouze s jeho pomocí však nelze odpovědět na otázku, proč Moskva v některých případech tolerovala poměrně autonomní domácí i zahraniční politiku (např. Rumunsku) a v jiných případech nikoli (např. Československu). Je třeba vzít v úvahu geopolitické souvislosti, tj. různou míru zájmu Sovětů na vývoji jednotlivých států.

Konstatuji, že Matěj Bílý předložil kvalitní rigorózní práci, která vyhovuje odborným i technickým požadavkům na ni kladeným. Autor splnil vytyčené cíle a prokázal schopnost samostatné vědecké práce. Doporučuji ji proto k obhajobě.

Praha, 29. září 2011

doc. PhDr. Václav Horčíčka, Ph.D.